

Mottagare
Barn- och utbildningsnämnden

Utredning kring högstadieskolor i norra Gotlands skolområde ur ett kvalitetsperspektiv

Förlag till beslut

Fåröskolans högstadium lokaliserar till Solklintskolan från och med höstterminen 2024.

Sammanfattning

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen har fått i uppdrag av barn- och utbildningsnämnden att göra en utredning kring högstadieskolorna i Norra Gotlands skolområde ur ett kvalitetsperspektiv.

De två senaste åren har det varit en stor utmaning att rekrytera legitimerade lärare till norra Gotlands båda högstadier, det har varit få eller inga sökande till de utlysta tjänsterna på Fårösunds och Solklintskolans högstadium. Det har medfört att majoriteten av lärarna som undervisar saknar legitimation, vilket påverkar kvaliteten i undervisningen och rättssäkerheten i betygssättningen. Det betyder också att lärarna endast får anställas ett år i taget enligt skollagen. Detta får till följd att eleverna på norra Gotlands högstadieskolor inte kan tillförsäkras en skolgång som innebär att alla får en utbildning av lika god kvalitet och som är utformad på ett sådant sätt att alla elever får lika goda möjligheter till utveckling.

Förvaltningen ser att det finns faktorer som påverkar att man väljer bort vissa arbetsplatser där avsaknad av behöriga kollegor är en faktor. Det upplevs även mindre lockande om man behöver kombinera flera olika ämnen i sin undervisning för att få ihop till en heltidstjänst.

Behörighetsläget bland eleverna i Norra Gotlands skolområde oroar. På Fåröskolan var 60 procent av eleverna i årskurs 9 behöriga till gymnasieskolan (yrkesprogram) och på Solklintskolan var 76 procent behöriga vårterminen 2023.

Huvudmannen har ett ansvar att systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp utbildningen, analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen. (4 kap 3§) Med det som utgångspunkt behöver den problematik som finns kring avsaknad av behöriga och legitimerade lärare på norra Gotland nu lyftas.

I januari 2024 tillträdde en ny rektor för skolområdet. Hon bjuds in till barn- och utbildningsnämnden för att ge sin syn på utredningen.

Ärendebeskrivning

Vad är kvalitet i skolan?

Skollagen slår fast att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att vila på vetenskaplig grund behöver hänsyn tas till vad forskningen säger om kvalitet och goda resultat i skolan. Hög kvalitet i skolan sammanfattas av forskningen med några delar; tydligt pedagogiskt ledarskap, tillåtande arbetsklimat samt att skolan präglas av att vara inkluderande och demokratisk.

Tydligt pedagogiskt ledarskap

Enligt skollagen får endast den som har lärarlegitimation bedriva undervisning och sätta betyg. Skrivningen i skollagen bygger på flera forskningsrapporter som visar att en utbildad och behörig lärare är den enskilt viktigaste faktorn för en elevs utveckling. Utbildade lärare kan hantera diskussioner kring svåra frågor, t.ex. demokratiuppdraget på ett mer nyanserat sätt än en utbildad. De förstår också att ha och uttrycka höga förväntningar på elevernas lärande. De ansvarar för att undervisa och stimulera eleverna samt skapa trygghet och studiero i klassrummet.

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas. Om läraren inte är legitimerad, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn. I en skola med hög grad obehöriga lärare medför detta en stor påverkan i arbetsmiljön för den utbildade läraren men även för rektor.

Tillåtande arbetsklimat

Enligt Skolverket innebär ett tydligt pedagogiskt ledarskap att man på skolan har en klar uppfattning om hur man ska nå de nationella målen. Det allra viktigaste för elevers resultat i skolan är vad läraren gör i klassen och hur läraren leder undervisningen och lärandet. Håkansson och Sundberg vid Linnéuniversitetet har kommit fram till att kvalitativt god undervisning måste vara välorganiserad och planerad. Den präglas av lärarnas engagemang och samarbetsvilja och att lärarna baserar sin undervisning på evidensbaserad forskning.

Genom att man på skolan har system för hur lärarna kan samarbeta med att lösa problem och kritiskt granska varandras arbete kan metoder, bedömning och betygsättning förbättras, detta kallas kollegialt lärande. En lärare behöver fortlöpande kompetensutveckling och kollegialt lärande för att följa och utveckla nya undervisningsmetoder, analysera resultat och planera för fortsatt undervisning utifrån analysen. För att betygsättningen ska bli likvärdig över

landet behöver skolan också ha nätverk där bland annat betygsfrågor diskuteras. Förvaltningen ser i sin analys av rekryteringsprocesserna att skolor som har möjlighet att erbjuda kollegialt lärande attraherar fler sökande.

Inkluderande perspektiv – det kompensatoriska uppdraget

Skolan ska ta hänsyn till elevers olika behov och ge dem ledning och stimulans att nå så långt som möjligt i sin utveckling. De elever som har svårt att nå målen har rätt till särskilt stöd. Där det finns behov ska extra anpassningar eller särskilt stöd sättas in. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Det kompensatoriska uppdraget innebär att skolan även ska uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen.

Rätten till extra anpassningar och särskilt stöd gäller däremot bara elever som riskerar att inte uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning som minst ska uppfyllas.

Vad är likvärdighet?

Vad avses egentligen med likvärdighet och varför är likvärdighet viktigt? Alla elever måste tillförsäkras en skolgång som innebär att de alla får en utbildning av lika god kvalitet och som är utformad på ett sådant sätt att alla elever får lika goda möjligheter till utveckling.

Likvärdighet kan definieras på en flytande skala, från miniminivån där allas tillgång till en skola som uppfyller de formella kraven, till maxnivån där likvärdighet innebär lika kvalitet i termer av elevernas lika möjligheter att uppnå kunskapsmålen. En mycket väsentlig aspekt av den likvärdiga skolan är att ge alla lika goda livschanser. Det är detta som ligger i begreppet likvärdig utbildning.

Beskrivning av skolorna

Under de kommande åtta åren, 2024–2032, minskar det framtida behovet med sammanlagt 37 platser på norra Gotlands högstudier. Fårösundsskolan beräknas minska med 55 elever och Solklintsskolan öka med 14 elever.

Fårösundsskolan

Upptagningsområdet är Fårö, Fleringe, Bunge, Rute, Hall, Hangvar, Lärbro och Hellvi.

Matsalen rymmer 72 sittplatser och skolan har ett serveringskök som är i behov av renovering. Maten tillagas i närliggande Strandgården. En förstudie finns att flytta in produktionen från Strandgården då deras kök har stora underhållsbehov.

Skolan har under läsåret 2023/24 144 elever vilket följer förvaltningens prognos från tidigare skolutredning 2019.¹ Under åren 2024–2032 beräknas Fårösund minska med 55 elever.

Kapacitet 250 elever			
Inskrivna elever läsåret 2023/24	Utnyttjad kapacitet 2023/24	Beräknat antal elever läsåret 2032/33	Utnyttjad kapacitet 2032/33
144 elever	58%	89 elever	36%
Antal elever på högstadiet 23/24			
Åk 7		21	
Åk 8		20	
Åk 9		12	
Totalt		53	

Antal personer som undervisade i åk 7–9 Fårösundsskolan HT-23*2	Varav behöriga i minst ett undervisande ämne 7–9	Varav 60 år eller äldre
12	6	3 (av 6)

**Undervisning i modersmål och undervisning i samundervisningsgrupper är inte inkluderad och därför är inte heller dessa undervisande lärare inkluderade. Ämnesbehöriga lärare för åk 7–9 som finns på skolan, men som inte undervisar i ämnet, är inte heller inkluderade.*

Observera att siffrorna representerar antal lärare och inte antal heltidstjänster. Omfattningen som respektive lärare undervisar på högstadiet och/eller i ett specifikt ämne kan vara olika. Antal behöriga i minst ett undervisande ämne i relation till antal personer som undervisar i åk 7-9 är således inte en behörighetsgrad utan redovisas för att ge en bild av hur många personer som har behövts under höstterminen för att möjliggöra undervisningen på respektive högstadium.

Solklintskolan

Upptagningsområdet för F-6 är Slite, Boge och Othem. För årskurs 7–9 är det Slite, Boge, Othem och Fole (inräknat Hejnum, Lokrume, Bäl, Vallstena och Gothem)

Matsalen rymmer 130 sittplatser och skolan har ett stort funktionellt kök, där

¹ BUN 2019/1091 Framtidens förskola och grundskola

² Sammanställt 2023-11-28 utifrån personaldata i Hypergene per oktober 2023 i kombination med data från Edlevo.

maten tillagas på plats. En viss del av vitvarorna behöver bytas ut som ett led i det periodiska underhållet.

Läsåret 23/24 är det 185 elever inskrivna på Solklintskolan. Det är 16 elever färre än det som prognosticerades i skolutredningen 2019. Under åren 2024–2032 beräknas Solklintskolan öka med 14 elever.

Kapacitet 350 elever			
Inskrivna elever läsår 2023/24	Utnyttjad kapacitet 2023/24	Beräknat antal elever läsår 2032/33	Utnyttjad kapacitet 2032/33
185 elever	52%	199 elever	57%
Antal elever på högstadiet 2023/24			
Åk 7		26	
Åk 8		34	
Åk 9		27	
Totalt		87	
Antal personer som undervisade i åk 7–9 Solklintskolan HT-23* ³	Varav behöriga i minst ett undervisande ämne 7–9	Varav 60 år eller äldre	
14	5	0	

**Undervisning i modersmål och undervisning i samundervisningsgrupper är inte inkluderad och därför är inte heller dessa undervisande lärare inkluderade. Ämnesbehöriga lärare för åk 7–9 som finns på skolan, men som inte undervisar i ämnet, är inte heller inkluderade*

Observera att siffrorna representerar antal lärare och inte antal heltidstjänster.

Omfattningen som respektive lärare undervisar på högstadiet och/eller i ett specifikt ämne kan vara olika. Antal behöriga i minst ett undervisande ämne i relation till antal personer som undervisar i åk 7-9 är således inte en behörighetsgrad utan redovisas för att ge en bild av hur många personer som har behövts under höstterminen för att möjliggöra undervisningen på respektive högstadium.

³ Sammanställt 2023-11-28 utifrån personaldata i Hypergene per oktober 2023 i kombination med data från Edlevo.

Bemanning höstterminen 2023

Ämnesbehörighet för åk 7–9 personal som undervisar på högstadiet HT-23*

Ämne	Fårösund- skolan	Solklint- skolan
Biologi	Orange	Orange
Fysik	Röd	Röd
Kemi	Röd	Grön
Teknik	Röd	Röd
Matematik	Orange	Orange
Geografi	Orange	Grön
Historia	Grön	Orange
Religion	Grön	Grön
Samhällskunskap	Röd	Grön
Svenska	Orange	Orange
Sva	Röd	Röd
Engelska	Röd	Röd
Tyska	Grön	Grön
Spanska	Röd	Röd
Bild	Grön	Röd
Hkk	Grön	Röd
Idrott	Röd	Röd
Musik	Röd	Röd
Textilslöjd	Orange	Röd
Träslöjd	Röd	Röd

Grön = Samtliga som undervisar i ämnet är ämnesbehöriga för åk 7–9,
Orange = En del av de som undervisar i ämnet är ämnesbehöriga för åk 7–9,
Röd = Ingen av de som undervisar i ämnet är ämnesbehöriga för åk 7–9.

* Sammanställt 2023-11-28 utifrån personaldata i Hypergene per oktober 2023 i kombination med data från Edlevo. Uppgifterna i Edlevo baseras dels på skolornas löpande registrering av undervisningsaktiviteter, dels på uppgifter inhämtade från legitimationsregistret per september 2023. Vissa justeringar har gjorts efter avstämning med rektor. Modersmålsundervisning är inte inkluderad. Undervisning i samundervisningsgrupper inte inkluderad.

Erfarenheter från de senaste två åren visar att rekryteringarna på norra Gotlands högstudier inte varit framgångsrika och utifrån förvaltningens prognos befaras att det inte går att garantera att eleverna på norra Gotland kommer ha tillgång till en skola som uppfyller de formella kraven.

I praktiken hjälper idag legitimerade och undervisningsbehöriga lärare på skolorna, samt rektor, sina kollegor utan legitimation att sätta elevernas betyg. Betygsättningen blir dock inte rättssäker när andra legitimerade lärare ansvarar för betygsättningen utan att dagligen ha träffat eleven i sin undervisning. I nuläget är det 11 medarbetare av totalt 26 som undervisar i årskurserna 7-9 som kan sätta betyg för de elever som de undervisar. Det innebär att de utöver sin egen undervisning ska stötta och ha insyn i sina obehöriga kollegors undervisning och betygsättning.

Eftersom obehöriga lärare endast kan anställas ett år i taget har detta en stor påverkan på rekryteringsläget. I dagsläget behöver rektor årligen hantera en rekryteringsprocess för 15 olika tjänster i årskurs 7-9, fram till att en legitimerad lärare anställs. Det behöver tas med i beräkningarna att 3 av de legitimerade lärarna är över 60 år vilket medför att rektor inom en femårsperiod behöver rekrytera sammanlagt 18 legitimerade lärare om inte läget förändras.

Fördelningen av elevhälsa och SYV baseras på elevantalet och därav blir även denna kompetens begränsad för skolorna. Alternativa möjligheter att bedriva kvalitativ undervisning behövs och det måste finnas långsiktighet i arbetet.

Aktiviteter som pågår för att stödja lärarrekruteringen till grundskolans högstudier

I dagsläget stödjer förvaltningen lärarrekruteringen på många sätt. Här är några exempel:

- Informerar om möjligheter till lärarstudier och stöd till studier, både till rektorer och medarbetare.
- Ger finansiellt stöd till månadsanställda medarbetare som läser till behöriga ämneslärare inom vidareutbildning av lärare (VAL) och Lärarlyftet. De får möjlighet till ersättning för utgifter i samband med studierna och i vissa fall studieledighet med lön. Skolor och ämnen med särskilda rekryteringsutmaningar är prioriterade.
- Under ett par år fick obehöriga lärare studieledighet med lön när de antogs till ett ledarskapsprogram och en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) genom Teach for Sweden/Luleå tekniska universitet. Högstadieskolor utanför Visby prioriterades. Insatsen har dock pausats på grund av brist på kandidater.
- Etablerat nytt samarbete med Uppsala universitet för att locka fler studenter från fastlandet att göra VFU på högskolan på Gotland.

- Genomför rekryteringskampanjer och annonserar lediga tjänster – till exempel i sociala medier, på båtarna och på lärosäten där ämneslärare utbildas.
- Producerar filmer med ämneslärare för att attrahera lärare att söka tjänst på Gotland samt inspirera potentiella lärare till lärarstudier, som till exempel lärare i matematik/no och lärare i hem- och konsumentkunskap. Film med idrottslärare är under produktion.
- En arbetsgrupp med representanter för Sveriges Lärare, förvaltningschef, skolformschefer och HR-enheten, arbetar särskilt med lärares arbetsmiljö utifrån en handlingsplan som tagits fram gemensamt. I den finns bland annat flera aktiviteter som handlar om kompletterande kompetenser, framförallt i syfte att underlätta för lärare att kunna koncentrera sig på sitt huvuduppdrag och därmed minska upplevd stress och öka läraryrkets attraktivitet.
- Anställer kompletterande kompetenser, exempelvis socialpedagoger, för att lärare ska kunna fokusera på att undervisa.
- Erbjuder utvecklingsmöjligheter i form av försteläraryppdrag.
- I de årliga löneöversynerna prioriteras bristgrupper, där lärare 7-9 har varit och är en tydlig grupp. Eventuella geografiska obalanser uppmärksammas också. Till viss del tas även hänsyn till om en skola har särskilda rekryteringsutmaningar i samband med lönesättning vid nyanställning av särskilt svårrekryterade lärarkategorier. Dock behöver ”hela skolan” (d v s samtliga grundskolor inom Region Gotland) finnas med som perspektiv, eftersom vi inte ska/önskar lönekonkurrera mellan skolor, i enlighet med Region Gotlands lönepolicy.

Vilka möjligheter och hinder finns det för alternativa lösningar?

Personalpolitiska lösningar

Förstärkt studieerbjudande till fler obehöriga lärare som läser till ämneslärare

Att stödja medarbetarnas utveckling är en av de huvudstrategier som SKR tagit fram för att möta kompetensutmaningen i välfärden.⁴ SKR lyfter stöd vid kompetens- och behörighetsgivande studier som en strategi när kommuner behöver anställa obehöriga lärare⁵ Förvaltningen ser positivt på satsningar för att få fler att utbilda sig till ämneslärare.

Det finns ett samband mellan andelen behöriga lärare och distans till närmaste lärosäte. ⁶ Gotland saknar ämneslärarutbildning vilket påverkar öns samtliga högstadieskolor. Förvaltningen undersöker gärna olika alternativ att få ett närmare samarbete med ämnesutbildningarna.

⁴ www.skr.se/skr/arbetsgivarekollektivavtal/personalochkompetensforsorjning

⁵ [Skilda förutsättningar och lokala lösningar, rapport från SKR, 2022](#)

⁶ ”Läraryrkets förklaringsfaktorer”, rapport från Mälardalsrådet, 2023 och [Skilda förutsättningar och lokala lösningar, rapport från SKR, 2022](#).

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">• Förstärkt studieerbjudande:<ul style="list-style-type: none">○ Inkludera även timanställda obehöriga lärare.○ Inkludera även kompletterande pedagogisk utbildning (KPU, upp till 90 hp) och eventuellt också fristående kurs som kan möjliggöra antagning till VAL.○ Erbjud betalad studieledighet för de ämneslärarstudier som ingår i studieerbjudandet.• En förstärkt studie- och yrkesvägledarfunktion som berättar hur en lärarexamen kan nås.• Distansstudier och lokala lärcenter. Närhet till lärosäte kan spela stor roll för att rekrytera nyexaminerade lärare.• Utforska möjligheten att erbjuda decentraliserad ämneslärarutbildning genom vuxenutbildningens lärcentrum på Gotland. Det ökar tillgängligheten till utbildning och få fler medborgare på Gotland att läsa till ämneslärare.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• En förstärkt studie- och yrkesvägledarfunktion innebär också ökade kostnader.• Det tar ett par år att förverkliga en decentraliserad ämneslärarutbildning på Gotland. Det skapar inte lösningar på det akuta behovet.
Kostnad
<p>Man kan läsa max 120 högskolepoäng inom VAL och med studier på halvfart tar det fyra år att bli klar. Kostnaden för en färdig lärare blir då cirka 480 000 kronor.</p> <p>(Den uppskattade kostnaden vid ett förstärkt studieerbjudande skulle innebära 20 procent betalad studieledighet samt kostnader för resor och kurslitteratur på 15 000 kronor per år, sammanlagt cirka 120 000 per år inklusive PO-pålägg⁷).</p>

Erbjud lönetillägg, bonus eller försteläraryppdrag till ämneslärare som tar tjänst på Norra Gotland

Det finns flertalet exempel på kommuner som erbjuder lönetillägg som en lösning på sina rekryteringsutmaningar.

Boden erbjuder 3000 kronor mer i månaden för att ta tjänst på en byskola⁸ och Järva har ett särskilt lönetillägg på 3000 kronor som kan ges till särskilt kvalificerade lärare när det söker till skolorna i Järva. Detta lönetillägg ges utöver försteläraryppdrag med 10 000 kronor i lönetillägg och

⁷ Beräknat på en månadslön på 31 000 kronor i månaden

⁸ Rejäl satsning på löner ska rädda byskolorna, artikel 2022

utvecklingsinsatser kopplat till exempelvis undervisningskvalitet och stöd till rektorer.⁹

Det har också rapporterats om att lärare kan få sammanlagt närmare 100 000 kronor i bonus för en flytt till Arjeplog¹⁰

För att attrahera sommarvikarier till äldreomsorgen erbjuder Region Gotland som en tillfällig insats en bonus på upp till som mest 10 000 kronor. Bonus för Visby är 5000 kronor och för landsbygden 10 000 kronor.¹¹

Vidare utredning behövs dock för att ta reda på vilka eventuella effekter lönetillägget har fått i de olika kommunerna.

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">• Lön blivit viktigare för unga i deras val av arbetsgivare¹²
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• Personalpolitiskt kan det bli problematiskt att motivera varför inte samtliga lärare på öns högstadieskolor får motsvarande lönetillägg. Flera högstadieskolor utanför Visby saknar behöriga ämneslärare i flera ämnen och högstadieskolorna i Visby rapporterar om rekryteringsutmaningar i vissa ämnen.• Risk att få en okontrollerad kostnadsutveckling med direkt påverkan på övriga förvaltningen och med risk för indirekt påverkan på hela Region Gotlands lönebildning. Om lönetillägg eller bonus kopplas till exempelvis norra Gotland, kan det bli svårt att motivera varför inte andra svårrekryterade personalkategorier på norra Gotland får motsvarande lönetillägg. Det kan också skapa missnöje på andra delar av ön med liknande förutsättningar när det gäller avstånd från Visby och möjligheter till kollektivtrafik.• När det gäller försteläraryuppslag kan Gotland endast få statsbidrag på 5000 kronor per förstelärare. I dagsläget tillhör Gotland inte den del av Sverige med särskilt svåra förutsättningar som därmed kan få statsbidrag på 10 000 kronor per lärare.¹³• Statsbidraget, som det är konstruerat idag, har inte medfört ökad rörligheten av mer erfarna lärare till skolor med socioekonomiska utmaningar, trots att statsbidraget ger ett dubbelt så högt lönepåslag för förstelärare på dessa skolor. Detta bedömer Skolverket i en utvärdering av det samlade statsbidraget för karriärsteg för lärare.¹⁴

⁹ Skilda förutsättningar och lokala lösningar, rapport från SKR, 2022

¹⁰ 100 000 i bonus – så ska norrlandskommuner locka arbetskraft, nyhetsartikel i Arbetet, 18 april - 2023

¹¹ gotland.se/sommarbonus

¹² "Unga och välfärdsjobben", studie av Ungdomsbarometern gjord på uppdrag av SKR, 2022

¹³ Referens: Statsbidrag för karriärtjänster 2023/24, Skolverket

¹⁴ "Socioekonomiskt viktad del i statsbidrag bidrar till fler förstelärare i socioekonomiskt utsatta skolor", artikel Skolverket 2023

Kostnad
Ett lönetillägg på 3 000 kronor per månad skulle i 2023-års nivå innebära en årlig ökad personalkostnad på cirka 51 372 kronor per person

Bränsletillägg eller leasingkostnad

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">• Kompensation för eventuella utökade kostnader vid pendling kan öka benägenheten att pendla.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• Om möjligheten till leasingbil och kompensation för ökade bränslekostnader kopplas till exempelvis norra Gotland, kan det bli svårt att motivera varför inte andra svårrekryterade personalkategorier till andra skolor och förskolor med kompetensförsörjningsutmaningar får motsvarande förmåner. Vi riskerar därmed att få en kostnadsutveckling som har direkt påverkan på hela förvaltningen.
Kostnad
En leasingbil uppskattas kosta från 5 700 kronor per månad och uppåt. Bränslekostnaden utifrån en tänkt daglig resa fram och tillbaka mellan Visby och Fårösund, uppskattas till ca 1000 kronor per månad. Det motsvarar en kostnad på cirka 80 400 kronor per år. I stället för ett bränsletillägg, som troligtvis förmånsbeskattas, är ett lönetillägg att föredra som kompensation för ökade kostnader vid arbetspendling.

Inventera intresse hos pensioner och andra som har lämnat yrket

Annonsering pågår via lokalmedia för att locka tillbaka fler som har lämnat läraryrket på grund av pension eller andra anledningar.

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">• Redan idag anställs behöriga lärare som gått i pension för kortare eller längre anställningar.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• Ingen långsiktig lösning att anställa pensionerade lärare. Det skapar inte lösningar på det långsiktiga behovet.

Hyrlärare

Fördelar

- Hyrlärare förekommer på andra ställen i landet, framför allt i Stockholm och Göteborg, men även i mindre kommuner. Skäl som har nämnts till att lärare väljer att arbeta för bemanningsföretag är exempelvis högre lön, större frihet, slippa dokumentationskrav, inte behöva gå rastvakt och att ägna sig åt undervisning¹⁵

Nackdelar

- Inom Region Gotland finns redan en bemanningsenhet och en vikariepool med utvecklade rutiner. I en studie från Malmö universitet kan man läsa att *”Bemanningsföretagens representanter pekar på att en del skolor har väl utvecklade rutiner för vikariehantering, medan andra helt saknar detta. Det är i samband med det sistnämnde som företagen menar att de kan komma in och hjälpa till”*
- Hyrlärare skapar ingen långsiktig lösning. Studien från Malmö universitet visar att det främst är upp till årskurs 6 som bemanningsföretagen rekryterar vikarier och att bemanningen i skolan oftast handlar om korta inlägg. Många som arbetar i bemanningsföretagen är studenter och stannar sällan längre än 6 månader. Ett av de intervjuade bemanningsföretagens vd menar att *”många politiker tror att man lätt kan upphandla behörig personal, med omfattande yrkeserfarenhet och akademiska poäng. Det är inte möjligt, menar hon, utan vad bemanningsföretagen kan hjälpa till med är att hitta individer som har potential för läraryrket, vilket inte är samma sak som inom vården”* Vidare menar hon att *”I skolan så finns det ett väldigt tydligt behov av att utveckla långsiktiga relationer med elever och kollegor, och det finns ju inte på samma sätt i vården”*
- Denna lösning kräver mer utredning eftersom det finns begränsat med information kring lösningar av denna form.

Kostnad

Svårt att förutse kostnaderna. Risk finns att det är svårt att kontrollera dessa utgifter. Här finns lärdomar att få inom organisationen där hälso- och sjukvården i Region Gotland nu brottas med att få ned de skenande kostnaderna för hyrpersonal.

¹⁵ [”Bemanningsföretagens intåg i skolan”, studie från Malmö universitet, 2021](#)

Strategisk omflyttning av lärare

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">I ämnen där det finns flera behöriga lärare på den ena skolan och ingen behörig på den andra skolan skulle det vara möjligt för arbetsgivaren att flytta lärare.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">Kräver att förvaltningen har ett fackligt förfarande enligt medbestämmandelagen (MBL).Risken blir att läraren väljer att söka jobb på en annan högstadieskola utanför skolområdet.Påverkar arbetsgivarens attraktivitet. Det kan göra det svårt att behålla och rekrytera lärare till skolområdet.

Samordna tjänster på Fårösundsskolan och Solklintskolan

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">Sammanställningen av ämnesbehörigheten i åk 7–9 på Fårösundsskolan respektive Solklintskolan indikerar att det kan finnas samordningsmöjligheter när det gäller ett antal ämnen. Det kan leda till att fler ämnesbehöriga lärare kan undervisa relativt få elever totalt sett. Det kan också öka möjligheterna till heltidstjänster inom behöriga ämnen och att lärare får fler kollegor att samarbeta med. Om detta är ett alternativ behöver tjänstefördelningar och scheman utredas vidare.SKR lyfter fram Lycksele kommun som exempel på hur små kommuner samarbetar. Två lärare som finns i Göteborg och Lund har anställts på heltid och arbetar genom fjärrundervisning mot Lycksele, Dorotea, Sorsele och Storuman. Tidigare hade man saknat behöriga sökanden, men nu var det många behöriga lärare som sökte tjänsten.¹⁶
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">Tjänster som är delade mellan fler skolor upplevs generellt sett som mindre attraktiva, vilket kan göra det svårare att behålla och rekrytera lärare.Bästa förutsättningarna för lärande är när det sker i ett relationellt sammanhang och där det finns kontinuitet i ledarskapet i klassrummet. Det vill säga där elever och lärare bygger nära relationer.

¹⁶ Skilda förutsättningar och lokala lösningar, rapport från SKR, 2022

Kostnad

Om lärare ska resa mellan skolorna behöver man ta hänsyn till kostnaden för tiden som lärare sitter i bilen i stället för att ägna sig åt undervisning eller kollegialt samarbete. För en lärare som förflyttar sig mellan Slite och Fårösund varje dag under ett läsår hamnar kostnaden på cirka 70 226 kronor per lärare, inklusive PO-pålägg¹⁷. Därtill kan det komma bränsletillägg eller leasingkostnad, se tidigare punkt om bränsletillägg och leasingavtal.

Organisatoriska lösningar

Huvudregeln är att undervisningen i grundskolan ska bedrivas som närundervisning. I utmanande lägen kan skolor behöva se på alternativa lösningar. Nedan följer beskrivningar av olika begrepp och vad skollagen kräver i de olika fallen.

Distansundervisning

Distansundervisning definieras i skollagen som interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid. Vid distansundervisning finns det inget krav på att det ska finnas en handledare eller lärare fysiskt närvarande när undervisningen bedrivs men distansläraren ska ha regelbunden direktkontakt med eleverna.

Distansundervisning får endast ges som särskilt stöd i grundskolan och kan vara ett möjligt alternativ om en elev av olika skäl har svårigheter att delta i närundervisning i klassrummet. Eftersom särskilt stöd är en individuell lösning kan distansundervisning inte användas för hela klasser.

Beslut om distansundervisning måste alltid föregås av en individuell bedömning av den enskilda elevens behov.

Fördelar

-

Nackdelar

- Då distansundervisning endast får ges som särskilt stöd i grundskolan är det inte en lösning på lärarbristen för en hel skolklass.

¹⁷ Medianlönen för en lärare 7-9 är per november 2023; 40 600 kronor per månad, vilket ger en timlön på 246 kronor per timme. Det tar cirka en timma att åka fram och tillbaka mellan Slite och Fårösund. Antal veckor per läsår är 40. PO-pålägg är 42,7 procent. $(40600/165)*1,427*5*40 = 70\ 226$ kronor per år.

Påverkan på kvalitet

Distansundervisning endast kan vara ett möjligt alternativ för elever som på grund av dokumenterad medicinsk, psykisk eller social problematik inte kan delta i den ordinarie undervisningen och kan inte användas för undervisning för hela klasser. *Kan inte användas som alternativ för att lösa behörighet för undervisning av en hel klass.*

Fjärrundervisning

Fjärrundervisning definieras i skollagen som interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid.

Fjärrundervisning får endast genomföras om det inte finns någon behörig lärare eller i vissa fall annan lämplig person att tillgå inom huvudmannens skolenhet eller om elevunderlaget är otillräckligt. Som huvudregel anses ett otillräckligt elevunderlag vara färre än fem elever.

Fjärrundervisning får enligt skolförordningen inte vid något tillfälle användas mer än 25 procent av undervisningstiden.

Elever som deltar i fjärrundervisning ska göra det i lokaler som skolenheten disponerar. I grundskolan ska det finnas en lämplig handledare närvarande där eleverna befinner sig och som på plats kan säkerställa att eleverna får en god och lugn arbetsmiljö. Handledaren kan också bistå fjärrläraren i undervisningen och bidra till att undervisningen håller en hög kvalitet.

Enligt förarbetena till skollagen¹⁸ bör en huvudman med flera skolenheter som ligger relativt nära varandra inte få använda fjärrundervisning om det sammanlagt finns minst fem elever i de aktuella skolenheterna.

Det krävs inget tillstånd för att använda fjärrundervisning. Däremot måste huvudman som avser att använda fjärrundervisning i grundskolan fatta särskilda och separata beslut för varje ämne och kurs där fjärrundervisning avses användas. Huvudmannen ska dokumentera beslutet och anmäla beslutet till Skolinspektionen.

Fördelar

- Beslut kan fattas av huvudman om fjärrundervisning för ett läsår åt gången i ett specifikt ämne.
- Elever kan få undervisning av behörig lärare.
- Fjärrundervisande lärare har samma skyldigheter att samarbeta med lärare som finns på plats.
- Klasserna på aktuella skolor är mindre än vanliga klasser och lämpar sig för fjärrundervisning.

¹⁸ 1 kapitlet 3 § och 21 kapitlet 12-13 §§ skollagen samt proposition 2019/20:127

<ul style="list-style-type: none">• Lämpar sig för högstadiet, där får fjärrundervisning ske i de flesta ämnen.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• Fjärrundervisning får inte användas mer än 25 procent av undervisningstiden.• Beslutet kan endast fattas ett år i taget och det påverkar kontinuiteten i undervisningen.• De aktuella skolorna motsvarar inte förarbetenas kriterier. Skolorna ligger nära varandra och undervisning kan samordnas mellan dem.• Begränsad möjlighet till det naturliga kollegiala lärande som uppstår då lärarna befinner sig på samma arbetsplats. Kan påverka arbetsplatsens attraktivitet.
Påverkan på kvalitet
<p>Kvaliteten i undervisningen påverkas av att det blir svårt att upprätthålla kontinuitet då beslut bara får fattas för ett år i taget. Relationen mellan lärare och elev, som är en viktig kvalitetsfaktor, påverkas då man inte träffas fysiskt och att kontakten bara sker under lektionstid. Eleven behöver bygga relation och förhålla sig till två ”lärare”, vilket kan försvåra. Rekrytering av lämplig handledare i klassrummet är en utmaning.</p> <p>Ett djupare kollegialt lärande är svårt att få till, vilket är avgörande för att ses som en attraktiv arbetsplats. Möjligheten att skapa arbetslag som utvecklas långsiktigt uteblir. Det leder till en skör organisation där man sällan kommer längre i diskussionerna än att lösa de vardagliga behov som finns.</p> <p>Obehöriga lärare, vilket handledaren kommer att vara, har inte samma kunskap och strategier att möta elevers olika behov. Utmanande undervisningssituationer blir svårare att hantera.</p>
Kostnad
<ul style="list-style-type: none">• Medför en merkostnad i form av dubbelanställningar. I varje klassrum där fjärrundervisning bedrivs av en legitimerad lärare, tillkommer ytterligare kostnad för en handledare motsvarande 471 796 kronor om året.• Eventuell ekonomisk satsning på tillgång till adekvat informations- och kommunikationsteknik kan tillkomma. Behöver utredas.• Eventuell ekonomisk satsning på fysiska förutsättningar som till exempel ljudmiljö i klassrummen kan tillkomma. Behöver utredas.

Förändring av upptagningsområdena som innebär en sammanslagning av högstadieskolorna på norra Gotland

Båda högstadieskolorna har kapacitet att ta emot högstadiets elever från den andra skolan. En sammanslagning av Färösundsskolans och Solklintskolans högstadium skulle utgöra den minsta högstadieskolan hos Region Gotland; 130 elever läsåret 2023/24. I jämförelse har Klinteskolans högstadium ungefär lika många elever. 146 elever år 2023/24.

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">• Kunna organisera mer dynamiska klasser sett till storlek och sammansättning av pojkar och flickor.• Större möjlighet att bemanna med legitimerade och behöriga lärare.• Legitimerade lärare får kollegor vilket bidrar till bättre arbetsmiljö och möjlighet till kollegialt lärande och ökar attraktiviteten.• Rektor får större möjlighet att skapa en långsiktigt hållbar organisation. Stabiliteten i organisationen ökar då det sammantaget blir fler personal i ett arbetslag än färre personal fördelade på två arbetslag. En stadig organisation ger elever kontinuitet i undervisningen och möjlighet att bygga varaktiga relationer med läraren vilket är grundbulten i kvalitativ undervisning.• Förutsättningar för rättssäker betygsättning säkras med fler behöriga lärare. Då slipper rektor eller annan legitimerad medarbetare, som inte undervisat eleverna, att sätta betyg.• Barn- och elevhälsa får mer sammanhållen tid för högstadieleverna. Restid kan läggas på elevarbete.• Studie- och yrkesvägledare får mer sammanhållen tid för högstadieleverna. Restid kan läggas på elevarbete.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• Restider för de elever som bor längst bort i respektive område kan överstiga 60 minuter vilket dagens skolskjutsriktlinje bara undantagsvis medger.• Vid samordning av Solklintskolan till Fårösundsskolan finns risk att elever i större utsträckning väljer Visby i stället för Solklintskolan som de tillhör.
Kostnad
<ul style="list-style-type: none">• Lokalhyran för Fårösundsskolan alternativt Solklintskolan blir oförändrad då det är svårt att hyra ut enstaka klassrum.• Lokalvården kan minska i omfattning på den skola som inte blir aktuell som högstadium. Liten ökning av lokalvård på den skola som blir aktuell.• Solklintsskolans elever åk 7-9 flyttar till Fårösundsskolan <p>Det behövs tre extrabussar samt taxi för vissa elever om skolskjutsriktlinjens krav kring restiden ska uppfyllas om att endast i undantagsfall överskrida 60 minuter.</p> <p>Kostnad för morgon- och eftermiddagstur 178 skoldagar per läsår; Summa alla tre bussar per läsår: 2 881 864 kronor Taxikostnad för fem elever i två taxibilar: 138 300 kronor</p> <p>Summa: 3 020 164 kronor</p> <ul style="list-style-type: none">• Fårösundsskolans elever åk 7-9 flyttar till Solklintsskolan <p>Det behövs tre extrabussar behövs samt taxi för vissa elever om riktlinjen att restiden ska endast i undantagsfall överskrida 60 min.</p>

Kostnad för morgon och eftermiddagstur 178 skoldagar per läsår;
summa alla tre bussar per läsår: 2 812 800 kronor
Taxikostnad för elever Fårö Karlbjärge, Skär, Eke Vinor och Dämba, 4
taxibilar till och från Broa ca 535 000 kronor per läsår (60 minuter restid klaras
ej ändå).
Summa: 3 347 800 kronor

Antal elever på högstadiet 2024/25 vid en sammanslagning	
Åk 7	55
Åk 8	47
Åk 9	54
Totalt antal elever på högstadiet	156

Extern utförare

Kräver att någon intressent skickar in en ansökan om att starta en fristående verksamhet.

Fördelar
<ul style="list-style-type: none">• Det är fritt att ansöka om att starta en fristående verksamhet, men ligger utanför den egna förvaltningens kontroll.
Nackdelar
<ul style="list-style-type: none">• Region Gotland kan inte uppmana någon att startat en fristående verksamhet• Om en fristående verksamhet skulle starta försvinner möjligheten att tillsammans med Soklintskolan skapa en bärkraftig enhet.
Påverkan kvalitet
Har provats. Ansökan kom in men blev ej godkänd av Skolinspektionen. Försök har gjorts att starta fristående i Fardhem, den blev nedlagd på grund bristande bärighet. Uppstart av en fristående verksamhet skulle innebära minskat landsbygdsstöd och förlorade grundbelopp för den kommunala skolan. Bidrag på lika villkor.

Ekonomi

Påverkan på landsbygdstillägget vid olika alternativ

Elevtalet i samtliga alternativ är beräknat på ett snitt av antal elever år 2021–2023.

Nuvarande beräkningsmodell bygger på att förskoleklass till årskurs 6 ska ha sitt fulla bidrag (beslut BUN 2010) vilket gör att årskurs 7-9 inte får full kompensation.

Tabellen nedan visar hur landsbygdsstödet fördelas enligt nuvarande modell och beräkningsgrund för årskurs 7-9.

Grundskola, År 7-9			
Enhet	Antal elever	Differens minimikrav	Belopp
Fårösundsskolan	37	67	1 997 372
Solklintsskolan	93	52	1 545 028
Romaskolan	165		0
Klinteskolans	91	54	1 604 977
Högbysskolan	181		0
Totalt År 7-9	567	213	5 147 377

Alternativ 1: hopslagning av Norra Gotlands högstadieskolor.

Alternativ 1 visar fördelningen av landsbygdsstödet vid hopslagning av norra Gotlands högstadieskolor.

Alternativ 1

Grundskola, År 7-9			
Enhet	Antal elever	Differens minimikrav	Belopp
Högstadiet Gotlands Norra	130	15	727 813
Solklintsskolan			0
Romaskolan	165		0
Klinteskolans	91	54	2 679 316
Högbysskolan	181		0
Totalt År 7-9	567	68	3 407 129

Besparingen på ca två miljoner skulle göra det möjligt att fördela det i grundbeloppet för samtliga skolor i årskurs 7-9.

Efter fördelning till förskoleklass och upp till årskurs 6 samt elevstödjare blir det en besparing på ca två miljoner kronor. Klinteskolans skulle få fullkompensation vid alternativ 1.

Alternativ 2: Utökat landsbygdstillägg

Fördelning av landsbygdsstödet om modellen får verka fullt ut, det vill säga om årskurs 7-9 får full kompensation. Landsbygdsstödet behöver då utökas med ca 5,5 miljoner kronor. Fördelningen blir då enligt alternativ 2.

Alternativ 2

Grundskola, År 7-9			
Enhet	Antal elever	Differens minimikrav	Belopp
Fårösundsskolan	37	108	5 381 398
Solklintsskolan	93	52	2 579 239
Romaskolan	165		0
Klinteskolans	91	54	2 679 316
Högbysskolan	181		0
Totalt År 7-9	567	213	10 639 954

Det största hindret är det ekonomiska läget. Om det ska vara möjligt att utöka landsbygdsstödet behövs en ramförstärkning av befintlig budget.

En utökning av landsbygdsstödet får stor påverkan på ekonomin. En utökning inom befintlig budget skulle göra att grundbeloppet behöver minskas vilket påverkar alla skolor. Konsekvensen blir då en stor påverkan på kvaliteten på samtliga skolor.

Bedömning

Förvaltningen har fått i uppdrag att göra en utredning kring högstadieskolorna i Norra Gotlands skolområde ur ett kvalitetsperspektiv eftersom svårigheten att rekrytera och behålla lärare på norra Gotlands högstadieskolor består. Detta ger synliga effekter hos eleverna i form av en lägre behörighet till gymnasiet.

Så här säger skollagen (2010:800);

2 kap §8 Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

Kap2 §13 Endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen.

Idag brister huvudman i sitt ansvar att ge elever den undervisning de har rätt till varför någon form av åtgärd behöver vidtas. I tjänsteskrivelsen presenteras möjliga lösningar att prova och omöjliga lösningar som ändå undersökts.

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningens samlade bedömning att det som bäst svarar upp mot det givna uppdraget är förslaget till ny organisation där högstadierna på norra Gotland slås samman och att lokaliseringen förläggs till Solklintskolan i Slite.

Barn- och elevperspektiv

Förslaget är ställt utifrån målbilden att alla barn och elever på Gotland, oberoende av geografisk hemvist (stad, tätort eller landsbygd), sociala och ekonomiska förhållanden ska ha lika tillgång till utbildning av hög kvalitet.

De elever som berörs av förslaget beslut är högstadieelever. För några elever blir restiden längre än den rekommenderade tiden i nämndens skolskjutsriktlinje om 60 minuter enkel resa. Undantag är dock möjliga att göra om specifika skäl finns.

Jämställdhetsperspektiv

Från förvaltningens sida och utbildningsperspektivet kan förvaltningen inte se att förslaget påverkar jämställdhetsperspektivet. Ur ett barn/elevperspektiv så finns belägg för att en skola av god kvalitet gynnar pojkars resultat mest.

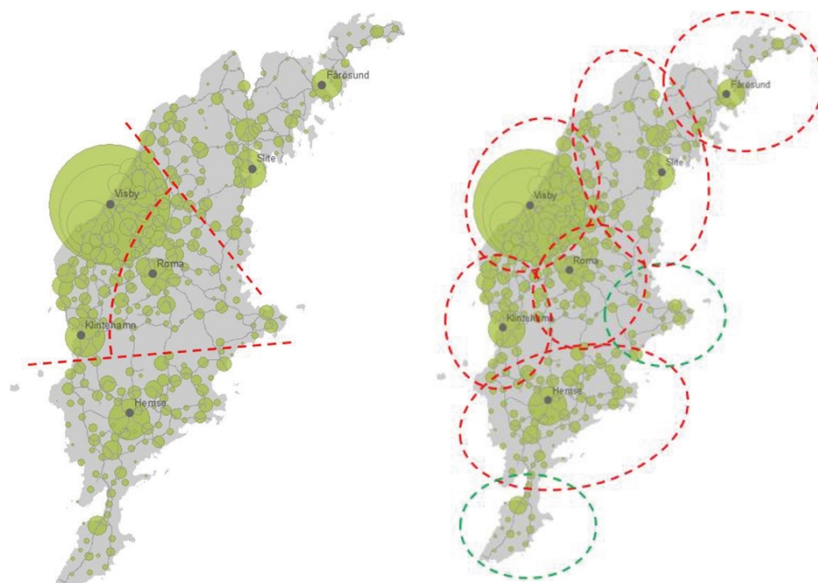
Landsbygdsperspektiv

Förslaget har tagit sin utgångspunkt från Region Gotlands servicestrategi. (Strategi för ett långsiktigt hållbart serviceutbud på Gotland 2019-2030, RS 2012/439) Den säger att det skall finnas en högstadieskola på norra Gotland

(serviceområdena ”Fyra väderstreck” Nordertredningen). Servicestrategin fastställer att de negativa effekterna av en strukturell effektivisering av utbudet när det gäller tillgänglighet i tid kan i varierande mån kompenseras med en utvecklad skolskjutsverksamhet.

Förvaltningen gör bedömningen att tillgängligheten i tid för dessa skolor kan anses som rimlig även om den överstiger de 60 minuter som skolskjutsriktlinjen anger.

Förslaget till beslut ökar möjligheterna att tillhandahålla skolor med utbildade lärare på hela Gotland. F-6 skolan i Fårösund blir kvar och då utökas möjligheterna till kvalitativ utbildning för eleverna i dessa årskurser, då lärare blir kvar och kan undervisa i de årskurser de har behörighet för.

Bilden till vänster: ”Fyra väderstreck”, visar antal högstadieskolor på Gotland enligt serviceortstrategin och bilden till höger ”Närservice” som anger antal F-6 skolor enligt samma strategi.

Ekonomisk konsekvensanalys

Kvaliteten på utbildningen eleverna får har legat i fokus för utredningen. De ekonomiska effekterna finns beskrivna på sidorna 16-18.

Klimat och miljöperspektiv

Förslaget beslut innebär ökade transporter i form av bussar och taxi.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen daterad 2024-03-13

Länkar

[Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

[Läroplan \(Lgr22\) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet - Skolverket](#)

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/valfungerande-studie--och-yrkesvagledning-viktigt-for-likvardighetsuppdraget>

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Jörgen Norström
Avdelningschef grundskolan